

SEANCES DU MARDI 22 JUILLET 1986
VERGADERINGEN VAN DINSDAG 22 JULI 1986ASSEMBLEE
PLENAIRE VERGADERINGSEANCE DU MATIN
OCHTENDVERGADERING

SOMMAIRE:

PROJET DE LOI (Discussion):

Projet de loi réglant la mise à la retraite des membres du personnel enseignant de l'enseignement universitaire et modifiant d'autres dispositions de la législation de l'enseignement.

Discussion générale. — *Orateurs*: MM. Van In, Mouton, M. Coens, ministre de l'Education nationale, Mme Tyberghien-Vandenbussche, rapporteur, M. le Président, M. Hismans, Mme De Pauw-Deveen, MM. Hazette, De Bondt, Moureaux, Noerens, p. 1912.

INHOUDSOPGAVE:

ONTWERP VAN WET (Bespreking):

Ontwerp van wet tot regeling van de oppensioenstelling van de leden van het onderwijzend personeel van het universitair onderwijs en tot wijziging van andere bepalingen van de onderwijswetgeving.

Algemene beraadslaging. — *Sprekers*: de heren Van In, Mouton, de heer Coens, minister van Onderwijs, mevrouw Tyberghien-Vandenbussche, rapporteur, de Voorzitter, de heer Hismans, mevrouw De Pauw-Deveen, de heren Hazette, De Bondt, Moureaux, Noerens, blz. 1912.

PRESIDENCE DE M. LEEMANS, PRESIDENT
VOORZITTERSCHAP VAN DE HEER LEEMANS, VOORZITTER

M. Mouton, secrétaire, prend place au bureau.

De heer Mouton, secretaris, neemt plaats aan het bureau.

Le procès-verbal de la dernière séance est déposé sur le bureau.
De notulen van de jongste vergadering worden ter tafel gelegd.

La séance est ouverte à 10 h 5 m.
De vergadering wordt geopend te 10 u. 5 m.

ONTWERP VAN WET TOT REGELING VAN DE OPPENSIOEN-
STELLING VAN DE LEDEN VAN HET ONDERWIJZEND PER-
SONEEL VAN HET UNIVERSITAIR ONDERWIJS EN TOT WIJ-
ZIGING VAN ANDERE BEPALINGEN VAN DE
ONDERWIJSWETGEVING

Algemene beraadslaging

PROJET DE LOI REGLANT LA MISE A LA RETRAITE DES MEM-
BRES DU PERSONNEL ENSEIGNANT DE L'ENSEIGNEMENT
UNIVERSITAIRE ET MODIFIANT D'AUTRES DISPOSITIONS DE
LA LEGISLATION DE L'ENSEIGNEMENT

Discussion générale

De Voorzitter. — Wij vatten de bespreking aan van het ontwerp van wet tot regeling van de oppensioenstelling van de leden van het onderwijzend personeel van het universitair onderwijs en tot wijziging van andere bepalingen van de onderwijswetgeving.

Nous abordons l'examen du projet de loi réglant la mise à la retraite des membres du personnel enseignant de l'enseignement universitaire et modifiant d'autres dispositions de la législation de l'enseignement.

De algemene beraadslaging is geopend.

La discussion générale est ouverte.

Het woord is aan de heer Van In.

De heer Van In. — Mijnheer de Voorzitter, ik zou willen verzoeken dit ontwerp te verwijzen naar de commissie voor de Justitie.

Niet langer dan drie weken geleden werd in de commissie voor de Justitie gediscussieerd over het effect van een vernietigingsarrest van de Raad van State inzake een ontwerp van wet over het gebruik van namen en voornamen. De minister van Justitie heeft zich toen de moeite getroost op deze vraag in te gaan en door zijn diensten een document te laten reproduceren, dat zonder twijfel in het desbetreffende verslag zal terug te vinden zijn. De discussie werd niet volledig ten gronde uitgediept en de meeste leden van de commissie waren dan ook van oordeel dat er over deze aangelegenheid nog heel wat te zeggen viel.

De commissie voor de Justitie was dus gevat door een vraag in verband met het effect van een vernietigingsarrest van de Raad van State.

In het onderhavige ontwerp van wet, dat handelt over de oppensioenstelling van hoogleraren, komt een zelfde aangelegenheid zijdelings aan bod. Daarom verzoek ik het ontwerp te verwijzen naar de commissie voor de Justitie, die dan, althans over artikel 11, een advies kan uitbrengen.

M. le Président. — La parole est à M. Mouton.

M. Mouton. — Monsieur le Président, je ne puis qu'appuyer la proposition de notre collègue M. Van In de solliciter l'avis de la commission de la Justice en ce qui concerne l'annulation des arrêtés par le Conseil d'Etat et surtout la rétroactivité.

Je signale par la même occasion que j'avais formulé la même proposition en commission de l'Enseignement.

J'espère que, cette fois, cette proposition sera approuvée par l'ensemble des collègues présents.

De Voorzitter. — Het woord is aan minister Coens.

De heer Coens, minister van Onderwijs. — Mijnheer de Voorzitter, ik zal wat technischer informatie aanbrengen, ten einde de Senaat in staat te stellen een oordeel te vormen over het verzoek tot verwijzing. Zoals de heer Mouton zegde, werd deze vraag tot verwijzing reeds geformuleerd in de commissie voor het Onderwijs en de Wetenschap en er ook afgewezen. Dit is een klein formeel aspect.

De heer Van In. — Mijnheer de minister, de Senaat is meester van zijn eigen werkwijze.

De heer Coens, minister van Onderwijs. — Dat is inderdaad zo, mijnheer Van In, maar ik mag toch de gang van zaken verduidelijken. Ik wilde enkel aanhalen dat dit verzoek reeds werd behandeld in de commissie voor het Onderwijs en de Wetenschap.

Het ontwerp van wet regelt besluiten die reeds in 1982 werden genomen en toegepast. Nadien is er een arrest van de Raad van State gekomen en daarom werd er besloten ter zake te legiferen. Deze aangelegenheid werd uitvoerig besproken in de Senaatscommissie, maar ook in de Kamercommissie en in openbare vergadering aldaar. Bij die gelegenheid werd het advies van de Raad van State over dit wetsontwerp medegedeeld.

De Raad van State heeft zich heel uitvoerig en uitdrukkelijk uitgesproken over deze aangelegenheid. Bijgevolg staan wij hier noch voor een nieuw feit, noch voor een verrassing. Het gaat hier om een wetsontwerp ter bekrachtiging van een toestand die reeds vier jaar oud is en waaromtrent de Raad van State een advies heeft uitgebracht, ook met betrekking tot dit ontwerp. De Raad van State heeft ter zake wel verwezen naar de bevoegdheid van het Parlement om zich hierover uit te spreken.

Ik daag iedereen uit om deze stelling tegen te spreken, op basis van het advies van de Raad van State dat in de commissie uitvoerig werd besproken en in het verslag werd opgenomen. Uiteraard oordeelt de Senaat zelf, maar volgens mij zijn er geen redenen noch nieuwe argumenten om de werkzaamheden op te schorten.

Namens de regering vraag ik uitdrukkelijk tot de bespreking van dit wetsontwerp over te gaan.

De Voorzitter. — Het woord is aan de rapporteur.

Mevrouw Tyberghien-Vandenbussche, rapporteur. — Mijnheer de Voorzitter, ter informatie van de Senaat kan ik zeggen dat het voorstel tot verzending van dit ontwerp naar de commissie voor de Justitie voor advies met 11 tegen 9 stemmen werd verworpen.

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Van In.

De heer Van In. — Mijnheer de Voorzitter, de vraag die thans in dit halfroond rijst, staat totaal los van elke discussie die eerder mag gevoerd zijn, zelfs die in de schoot van de Raad van State. De Senaat oordeelt soeverein over zijn wijze van werken.

Tenslotte wil ik doen opmerken, maar dit houdt reeds verband met de grond van de zaak, dat zowel bij de bespreking in de Kamer als bij de bespreking in de geëigende Senaatscommissie bepaalde elementen niet tot hun recht zijn gekomen, om niet te zeggen dat ze werden verzwegen.

De Voorzitter. — De Senaat heeft soeverein beslist dat dit punt op de agenda van vandaag zou komen. Wie het hiermee niet eens was, had dit vorige vrijdag moeten zeggen.

Ik wil het voorstel dat thans wordt gedaan wel tegemoetkomen door artikel 11 aan te houden zodat de Senaat zich hierover donderdag kan uitspreken.

Het woord is aan de rapporteur.

Mevrouw Tyberghien-Vandenbussche. — Mijnheer de Voorzitter, dit ontwerp van wet tot regeling van de oppensioenstelling van de leden van het onderwijzend personeel van het universitair onderwijs en tot wijziging van andere bepalingen van de onderwijswetgeving omvat vier hoofdstukken.

In het eerste deel wordt de pensioenleeftijd van de hoogleraren van 70 naar 65 jaar gebracht met de motivering dat hierdoor een versnelde verjonging van de academische kaders kan worden gerealiseerd. Dit wetgevend initiatief was er nodig aangezien de koninklijke besluiten nrs. 81 en 127 van 30 december 1982 door de Raad van State vernietigd werden. De rust- en overlevingspensioenen van de hoogleraren sedert 1 oktober 1982 toegekend bij toepassing van de gewraakte koninklijke besluiten worden geëgaliseerd.

Vóór de uitvoering van deze nieuwe regeling vervulden de hoogleraren krachtens de wet van 30 juli 1879 betreffende het emeritaat voor de leraren van het hoger onderwijs, hun ambt tot de leeftijd van 70 jaar en bekwamen zij een emeritaatpensioen.

De bespreking van dit hoofdstuk verliep in de commissie zeer geanimeerd. Er werd uitdrukkelijk kritiek geleverd op de retroactiviteit van dit ontwerp, vooral wat het principe betreft, maar ook omtrent het algemeen rechtsgevoelen over de rechtszekerheid. Hierbij werden een aantal passussen uit het advies van de Raad van State geciteerd, die door de minister werden beantwoord met evenveel uittreksels uit hetzelfde advies van de Raad van State: «De ontworpen regeling houdt met haar retroactieve werking geen ontoelaatbare aantasting van de patrimoniale

rechten in » en « De ontworpen regeling strekt niet enkel tot het bevorderen van de werkgelegenheid aan de universiteiten, maar tevens tot het herstel van de rechtszekerheid, in het gedrang gekomen tengevolge van het vernietigingsarrest van de Raad van State. Gelet op de ruime beoordelingsmarge van de overheid, kunnen die doeleinden gekwalificeerd worden als oogmerken van algemeen belang. »

De ministers wezen ook op de bijna onontwarbare financiële verwickelingen waarin men zou terechtkomen indien dit ontwerp van wet niet zou worden aangenomen. Zij wezen er ook op dat de meeste bepalingen van deze wet niet nieuw zijn, doch reeds vanaf 1982 van kracht zijn. Sedert de publikatie van het arrest van de Raad van State omtrent de vernietigde besluiten, is er echter geen enkele oppensioenstelling meer gebeurd zonder de speciale vermelding « onder voorbehoud dat een wet anders zou beschikken ».

Een ander belangrijk accent werd gelegd, in de bespreking, op het eigenlijke pensioenregime van de hoogleraren. Vooral omtrent de leeftijdsverlaging, de nog toegelaten beroepsactiviteiten en de cumulatieregeling werden heel wat vragen gesteld en opmerkingen geformuleerd.

De minister legde er de nadruk op dat het ontwerp soepeler is inzake de pensioenleeftijd dan het vroegere koninklijk besluit. Er wordt tevens een cumulatieregeling behouden, evenwel beperkt tot 240 000 frank boven het rustgeld. Bovendien blijft de mogelijkheid tot onbezoldigde dienstverlening indien de academische overheid hiermee instemt en indien hierdoor niemand wordt geschaad. De raad van beheer beslist over de opdrachten en de financiering ervan moet gebeuren vanuit het ter beschikking gestelde bedrag. Deze professoren kunnen evenwel geen titularis van cursussen meer zijn en houden op deel uit te maken van alle organen van de universitaire instelling.

Bij de overgangsbepalingen wordt bepaald dat degenen die het aantal jaren aangenomen voor een academische loopbaan, dit is 15 jaar, nog niet bereikt hebben op hun 65 jaar, hun ambt kunnen voortzetten. Deze ambtsuitoefening mag evenwel niet worden verlengd na het verstrijken van het academiëjaar waarin zij de leeftijd van 70 jaar bereiken.

In dit verband vindt u in het schriftelijk verslag een verhelderende tabel, uitgesplitst per universiteit, over het aantal professoren die sedert 1982 na de leeftijd van 65 jaar in dienst zijn gebleven omdat zij niet het vereiste aantal dienstjaren telden. Het opvallend totaal is: 8 professoren in het Nederlandstalige en 74 professoren in het Franstalige universitaire onderwijs.

Hoofdstuk II van deze wet stelt voor het systeem van de examenvrijstellingen in het universitair onderwijs, zoals gepland was voor het academiëjaar 1985-1986, te behouden voor het komende academiëjaar 1986-1987 en eventueel nadien nog met één jaar te verlengen. Samengevat komt het erop neer dat vrijstelling van examens kan worden verleend voor de vakken waarop ten minste 12 op 20 werd behaald en op voorwaarde dat de examinandi ten minste de helft van de punten hebben behaald op het totaal. Het gaat om een voorlopige maatregel, in afwachting van een grondige herziening van de gecoördineerde wetten op de academische graden, een hervorming die momenteel wordt bestudeerd en voorbereid.

Hoofdstuk III betreft de financiering van de universitaire investeringen, inzonderheid de doortrekking naar de « toekomst », meer bepaald voor de jaren 1986 en 1987. Maximumbedragen voor kredieten en leningen worden vastgesteld en de aanwending wordt gereguleerd. Bovendien wordt voor die jaren een systeem ingebouwd waarbij kredieten en toelagen kunnen worden geopend — in mindering te brengen op de begroting van Openbare Werken — om werken voort te zetten of nieuwe inplantingen mogelijk te maken. Deze kredieten en toelagen moeten in mindering worden gebracht op de investeringen voor Openbare Werken gelokaliseerd in het gewest waarin de vragende universitaire instelling is gelegen.

Bij de bespreking werd vermeld dat in een periode van 10 jaar, met name tussen 1961 en 1971, 65 miljard werd uitgegeven aan investeringen. Het budget werd reeds gevoelig beperkt voor de jaren 1980, 1981 en 1982. Deze beperking wordt aangehouden. Omtrent de communautaire verdeelsleutel 55 N./45 Fr. alsook rond de verdeling tussen de verschillende netten op basis van een 50/50-verhouding, werd in de commissie uitvoerig uitleg en verklaring gevraagd.

Hoofdstuk IV bevat slechts twee artikelen betreffende een nieuw stelsel van financiering van schoolgebouwen door het voorzien in kredieten en toelagen om gebouwen af te werken, fondsen die in mindering moeten komen van de begroting van Openbare Werken. Tenslotte heeft dit hoofdstuk betrekking op de werking van het Nationaal Waarborgfonds voor schoolgebouwen. Voor 1986 en 1987 wordt het maximaal bedrag

van de leningen vastgesteld, enerzijds, voor het provinciaal en gemeentelijk en, anderzijds, voor het vrij gesubsidieerd onderwijs.

De commissieleden voerden een fundamenteel debat omtrent deze financieringsvorm die slechts tijdelijk zal zijn. De huidige maatregelen gelden inderdaad alleen voor 1986 en 1987. Het Waarborgfonds heeft geen middelen meer en er moet op wettelijke basis machtiging worden verleend om te kunnen lenen. Voor het schooljaar 1986-1987 zal het Rijk over 4,1 miljard kunnen beschikken, naast de bestaande reserve van 11 miljard. De provincies en gemeenten zullen het met hun reserve moeten stellen die evenwel nog 9,2 miljard bedraagt.

Voor het schooljaar 1987-1988 voorziet men in 3,5 miljard voor het Rijk en in 0,6 miljard voor de provincies en de gemeenten. Op deze bedragen zullen evenwel correcties worden toegepast ingevolge het MacKinsey-Van Dyck-verslag. Projecteert men de cijfers op het respectievelijk aantal leerlingen van alle netten, dan volgt daaruit zeker geen benadeling van het Rijk noch van de provincies en gemeenten. Een verdeling van de ter beschikking gestelde middelen vindt u in het verslag op pagina 15.

De ministers beklemtoonden dat zij er niet aan denken de besluiten van het MacKinsey-Van Dyck-verslag zonder meer over te nemen. Zij zullen met de ingewikkelde Belgische werkelijkheid rekening houden. Bij de democratische besluitvorming ter zake zal de inbreng van velen mogelijk zijn.

De minister preciseert bovendien dat voor hem, hoe dan ook, de vrije keuze van onderwijs fundamenteel is.

Het ontwerp van wet werd aangenomen in de commissie met 12 tegen 6 stemmen.

Mag ik vragen dat de Senaat ook zijn goedkeuring zou hechten aan dit ontwerp? (*Applaus op de banken van de meerderheid.*)

M. le Président. — La parole est à M. Hismans.

M. Hismans. — Monsieur le Président, je ne sais si vous connaissez la « tarte à l'djote ». C'est une spécialité culinaire nivelloise.

Il est assez curieux que le projet de loi dont nous débattons actuellement m'ait fait penser à cette recette du Brabant wallon. Et pourtant! Certaines « tartes à l'djote » sont au fromage, d'autres aux épinards. La plupart du temps, les pâtisseries répartissent en quarts de tarte le jaune du fromage et le vert des épinards. Cela donne le meilleur effet et comme le goût du fromage et celui des épinards se marient harmonieusement, la dégustation est agréable. Je vous recommande d'essayer cette spécialité.

Tout au contraire, les quatre quarts de la tarte légistique qu'on nous présente aujourd'hui ne vont pas ensemble, et je veux immédiatement le dénoncer.

Qu'on en juge!

Le chapitre Ier concerne la mise à la retraite des membres du personnel enseignant de l'enseignement universitaire et a d'ailleurs fourni le titre au projet de loi. Fort bien.

Le chapitre II apporte des dispositions transitoires en matière de report de cotes. C'est dans l'enseignement universitaire, mais c'est une tout autre matière, déjà.

Le chapitre III, lui, introduit des dispositions relatives au financement des investissements universitaires. Il s'agit, cette fois, de bâtiments, de travaux, de matériel scientifique lourd. On est bien loin de la mise à la retraite des professeurs d'université et du report des cotes. Mais que penser quand on constate que le chapitre IV modifie le Pacte scolaire et prévoit des glissements de crédit ainsi qu'une alimentation du Fonds de garantie destinée à l'enseignement fondamental et secondaire?

Trois dispositions disparates, relatives à l'enseignement universitaire — pensions des professeurs, report de cote des étudiants, financement des investissements —, et une quatrième mesure, absolument étrangère, relative aux Fonds des bâtiments de l'enseignement fondamental et secondaire, voilà comment nos deux pâtisseries de service, MM. les ministres de l'Éducation nationale, ont préparé les quatre quarts d'une simili « tarte à l'djote » parfaitement indigeste sur le plan légistique!

Je me m'attarderai pas sur les chapitres I et II auxquels feront allusion d'autres collègues et j'aborderai directement le chapitre III qui contient les dispositions relatives au financement des investissements universitaires. Elles prolongent celles de l'arrêté royal n° 167 du 30 décembre 1982. A ce sujet, il me semble obligatoire d'exprimer des remarques et de poser quelques questions.

Tout d'abord, je veux insister sur le fait que la répartition des crédits universitaires prévue dans l'arrêté royal n° 167 se faisait à raison de 742,5 millions pour les institutions francophones et de 757,5 millions pour les institutions néerlandophones, soit 49,5 p.c. et 50,5 p.c. Aujourd'hui, nous passons à 225 millions et 275 millions, c'est-à-dire à 45 p.c. au lieu de 49,5 p.c. pour les institutions francophones et à 55 p.c. au lieu de 50,5 p.c. pour les institutions néerlandophones.

A notre amendement visant à rétablir ce qui était pratiquement une égalité de moyens, sur la base du nombre total d'étudiants, le ministre Damseaux a justifié la position gouvernementale en précisant qu'elle correspond à la répartition des seuls étudiants de nationalité belge.

Il faudra donc savoir, désormais, qu'il n'est pas tenu compte des étudiants étrangers en matière d'investissement universitaire et s'attendre, peut-être, à ce qu'ils n'interviennent plus dans d'autres répartitions de moyens et de crédits. Mais ne faut-il pas trouver l'explication de cette attitude dans le fait que l'énorme majorité des étudiants étrangers trouvent plus utile de poursuivre leurs études en français plutôt qu'en néerlandais? J'aimerais que M. le ministre Damseaux, qui a défendu la répartition nouvelle des crédits d'investissements, confirme ses justifications devant le Sénat.

Deuxième remarque. Il est prévu à l'article 16 qu'un arrêté royal délibéré en Conseil des ministres fixera le montant qui sera attribué à chacune des institutions universitaires en tenant compte des besoins financiers réels pour les années 1986 et 1987. Nous aurions souhaité que ce soient les besoins en locaux qui soient pris en considération, et non les besoins financiers, mais les ministres ne l'ont pas voulu. Sans doute ont-ils leur justification dont j'aimerais connaître la portée exacte. Mais plusieurs autres inconnues se présentent dans ce projet.

Tout d'abord, l'attribution des montants à chacune des institutions par arrêté royal délibéré en Conseil des ministres. C'est l'article 16.

Quels seront les critères utilisés pour arrêter cette attribution alors que l'article 17 ouvre un éventail bien plus large de possibilités de travaux de toutes sortes que ne le permettait l'arrêté royal n° 156? Quels seront aussi les critères permettant au Comité ministériel de la politique scientifique d'attribuer le « caractère d'urgence »?

Autres interrogations. A l'article 18, on peut lire que « des crédits et subventions pourront être ouverts (...) afin d'assurer la poursuite des travaux de construction (...) relatifs à de nouvelles implantations. Leurs montants viendront en déduction du montant des crédits inscrits au budget du ministère des Travaux publics pour l'exécution d'investissements localisés dans la région où est située l'institution universitaire intéressée ».

Faut-il entendre le mot « région » dans le sens des lois de régionalisations d'août 1980, à savoir Flandre, Bruxelles, Wallonie? Et cela veut-il dire qu'on pourrait achever le transfert au Sart-Tilman, par exemple, en enlevant des crédits initialement prévus au budget du ministère des Travaux publics pour des investissements à réaliser à Mouscron ou à Arlon? Ou répondre aux besoins de l'Université de l'Etat à Mons, en utilisant des moyens que les Travaux publics auraient initialement prévus pour Verviers, par exemple?

Le budget des Travaux publics sera-t-il une « vache à lait » tellement généreuse? Quelles seront ses limites? Concrètement, sera-t-il fait application de la limite des 64 p.c. d'investissements publics prévus par le plan de Val-Duchesse? Il serait utile de le savoir car d'autres départements envisagent également d'avoir recours aux transferts des Travaux publics.

Par ailleurs, quand on lit à l'article 18 que « les crédits et subventions visés peuvent couvrir la charge financière totale des travaux d'investissements concernés » et que la répartition sera faite entre les institutions par un arrêté royal délibéré en Conseil des ministres, il est normal de penser que les ministres ont déjà une certaine idée, même une idée certaine, de la répartition qui interviendra. On aimerait être renseigné. Après tout, les institutions universitaires ne sont pas si nombreuses. L'explication pourrait être rapide.

Mais venons-en à un cas particulier, si vous le permettez. A ce sujet, je relis la première phrase du rapport relatif au chapitre III: « Le ministre (N.) déclare que les universités ont toutes exagéré en matière de constructions. » Comme je lui explicitais la situation de l'Université de l'Etat à Mons, le même ministre a concédé « qu'elle est une des seules à ne pas avoir vraiment exagéré ». Pourquoi a-t-il cru devoir ajouter: « Il croit — le ministre (N.) — savoir, d'autre part, que la faculté polytechnique a vraiment exagéré »?

Alors, de deux choses l'une: ou bien les deux institutions montoises sont distinctes ou elles ne le sont pas.

Si elles sont distinctes, que le ministre Coens cesse d'évoquer la faculté polytechnique. Alors l'Université de l'Etat, qui compte 2 685 étudiants au 1er avril 1986, qui a augmenté de 30 p.c. en quatre ans le nombre de ses étudiants subsidiables, doit pouvoir s'installer sur son site propre de la gare, site acheté, viabilisé, valorisé et ayant fait l'objet de travaux d'infrastructure ainsi que d'une étude d'implantation, site, enfin, pour lequel les dépenses ont déjà atteint le milliard de francs.

C'est pour cela que je me tournais vers M. De Bondt.

S'il n'en est pas décidé ainsi, il est évident qu'il faut le plus rapidement possible reconstruire, sur le site de la plaine de Nimy, des locaux définitifs destinés, entre autres, à la faculté des sciences et à la faculté de médecine qui sont actuellement abritées dans des bâtiments provisoires, souvent vétustes, voire dangereux. J'ai d'ailleurs, à cette occasion, invité les membres de la commission de l'Education nationale à venir visiter les bâtiments de l'Université de l'Etat à Mons. J'espère qu'il sera donné suite à cette invitation.

Par contre, si les deux institutions, faculté polytechnique et Université de l'Etat à Mons, sont considérées comme intégrées en une seule et même institution universitaire, ce qui est logique après le vote unanime par le Sénat de ce projet gouvernemental en avril 1985, le gouvernement doit défendre son projet devant la Chambre et en tirer toutes les conséquences pour l'avenir.

Ce qui est certain, c'est qu'à l'heure actuelle, l'Université de l'Etat à Mons accuse un déficit de quelque 10 000 mètres carrés sur les 42 600 mètres carrés dont elle devrait disposer d'après les normes officielles de référence, c'est-à-dire un quart de la superficie qui lui est reconnue normale. Il faut préciser que, même en cas d'intégration des deux établissements, le problème des locaux de l'Université de l'Etat à Mons ne serait en rien résolu.

En aucun cas, pour citer un exemple, des mètres carrés d'un laboratoire de thermodynamique, éventuellement surdimensionné, de la faculté polytechnique, ne pourront être transférés au bénéfice de la faculté de médecine de l'Université de l'Etat. Dans un tel domaine, il faut tenir compte des réalités concrètes et non se contenter de jongler avec des milliers de mètres carrés. L'Université de l'Etat à Mons a des besoins urgents et importants en locaux définitifs qu'en aucun cas le superflu éventuel de la faculté polytechnique ne peut rencontrer.

Mais venons-en au chapitre IV qui modifie l'article 13 de la loi du 29 mai 1959, dite Pacte scolaire. C'est l'anomalie la plus évidente de ce projet.

Que vient donc faire ce chapitre relatif au financement des constructions scolaires de l'enseignement fondamental et secondaire dans un projet consacré à l'enseignement universitaire et, essentiellement, à la mise à la retraite des membres de son personnel enseignant?

Comment aussi, un nouveau mode de financement — temporaire sans doute — de constructions scolaires, comment une modification du Pacte scolaire est-elle introduite ainsi, subrepticement, à la sauvette, en quatrième point inattendu, presque en appendice honteux? Ou est l'urgence? Que se passe-t-il?

N'est-il pas vrai que, pour connaître les besoins de tous les réseaux d'enseignement, une étude a été confiée à la firme MacKinsey-Van Dyck? N'est-il pas exact qu'on attend, ainsi que le dit le rapport, les conclusions pour la fin de cet été? D'ailleurs, pour aider MacKinsey — ou Kinsey Pas, c'est selon —, des questionnaires, dont il serait trop facile de se gausser, ont été adressés à toutes les directions d'école. Chaque chef d'établissement était prié de mesurer les surfaces dont il disposait — ce qui est déjà loin d'être une mince affaire — et il devait donner ensuite des avis sur l'état du chauffage, de la toiture, etc.

J'ai vu de ces formulaires complétés à l'aide de croix devant des cases où il était inscrit « ne pose pas de problème particulier » ou une autre mention tout aussi vague « pose quelques problèmes »! Cela m'a fait penser à la cotation des élèves dans l'enseignement rénové, dont je vous croyais un adversaire farouche, monsieur le ministre. Mais si j'ai vu des formulaires dans ma commune, je n'y ai rencontré aucun technicien, aucun vérificateur venant de vos services. Ce sera donc l'instituteur ou le licencié en philologie romane, par exemple, qui se munira d'une chaîne d'arpenteur et, avec l'un ou l'autre collègue, essaiera de mesurer les surfaces. Cela promet de beaux résultats!

Que va donner l'addition de ces renseignements très approximatifs et parfaitement subjectifs? Quelle validité pourrez-vous accorder à d'éventuelles conclusions? Quand je pense que vous vous montrez dubitatif vis-à-vis de l'inventaire et du relevé des besoins en bâtiments scolaires,

établis après de longs mois par des techniciens du Fonds des bâtiments scolaires de l'Etat!

En fait, derrière le flou, l'écran de fumée que constituera nécessairement le rapport MacKinsey-Van Dyck, le gouvernement interprétera et agira à sa guise. Et il est tellement impatient — même s'il est fatigué — dans le chef de ses deux ministres de l'Education nationale, qu'il commence déjà à faire ce qu'il veut par les dispositions des articles 19 et 20.

De quoi s'agit-il? Faut-il rappeler que le programme gouvernemental prévoit une réduction de 9,1 milliards au détriment des bâtiments scolaires de l'Etat, des provinces et des communes?

Val-Duchesse l'a confirmé: la dotation pour le Fonds des bâtiments scolaires de l'Etat est réduite de 5,8 milliards. Celle du Fonds des bâtiments scolaires provinciaux et communaux ne sera pas engagée: escamotage de 3,3 milliards. Total: 5,8 milliards + 3,3 milliards = 9,1 milliards de réduction au détriment des bâtiments scolaires de l'enseignement officiel. Et que les ministres ne reviennent pas avec leur rengaine des réserves existantes! Cela semble toujours prouver que les dotations étaient trop élevées.

J'ai eu la curiosité de consulter le rapport des fonds aux Chambres législatives. Savez-vous ce qui y est dit? Deux choses essentielles, que je livre à la réflexion de cette Haute Assemblée.

Tout d'abord, s'il existe des réserves, elles proviennent de la limitation des investissements et du plafond imposé chaque année, d'une manière tout à fait illégale, par les ministres successifs, et ce en violation de la loi du Pacte scolaire qui fixe le montant des dotations.

Ensuite, le Fonds des bâtiments scolaires de l'Etat a établi très sérieusement l'inventaire de ses besoins et a prouvé, dès l'exercice 1981, qu'il pouvait engager toute sa dotation et même résorber une partie importante du solde des années antérieures. Depuis lors, on le limite chaque année!

Alors, qu'on ne fasse plus sous-entendre que les dotations sont trop élevées et que les services du Fonds des bâtiments scolaires ne sont pas capables de les utiliser!

En résumé, l'amputation de 9,1 milliards au détriment des bâtiments de l'enseignement officiel est chose faite. Le forfait est consommé. Mais le programme gouvernemental prévoyait, par contre, d'octroyer un crédit supplémentaire de 5,6 milliards au profit du Fonds de garantie, c'est-à-dire essentiellement au profit de l'enseignement libre catholique. Cela, ce n'est pas encore fait. Peut-être trop difficile à présenter, ce cadeau de 5,6 milliards en face des économies du plan de Val-Duchesse?

En tout cas, les articles 19 et 20 sont bien des mesures introduites à l'avantage nouveau, immédiat et presque exclusif, de l'enseignement libre catholique. En effet, l'article 19 prévoit à nouveau la possibilité d'un glissement de crédit des Travaux publics afin de permettre l'achèvement de travaux de construction, tant pour les établissements de l'Etat que de l'enseignement subventionné. Ces crédits peuvent couvrir la charge totale des investissements concernés. Quand on dit pouvoir achever mais qu'on ajoute en même temps que les crédits peuvent couvrir la charge totale des investissements concernés, il faudra qu'on précise si le coût total peut être pris en charge: c'est ainsi que je le comprends. Pour la première fois, des établissements d'enseignement libre vont obtenir le financement intégral de l'achèvement de leurs travaux alors que, jusqu'ici, ils ne bénéficiaient que d'interventions sur les charges d'intérêt d'emprunt.

Comme rien n'est précisé en fait de date pour fixer ce qu'on entend par travaux commencés et qu'il faut achever; comme il est dit que les crédits peuvent couvrir la charge totale des investissements concernés, chacun jugera de ce que cet article 19 peut permettre, c'est-à-dire la prise en charge totale du coût d'un bâtiment!

Dois-je insister sur le fait qu'un amendement demandait le respect de l'équilibre du Pacte scolaire et qu'il a été rejeté? Dois-je insister enfin, pour que chacun le réalise, sur le fait que les bâtiments de l'enseignement de l'Etat appartiennent à l'Etat, que ceux des provinces et des communes sont aussi des bâtiments publics, tandis que les bâtiments de l'enseignement libre réalisés avec l'aide du Fonds de garantie ou qui le seraient en application de l'article 19, sont et restent des bâtiments privés appartenant à telle paroisse, à telle congrégation ou à tel ordre religieux? En cas de changement d'affectation ou de vente ultérieure, d'un côté la valeur rentre dans les deniers publics, tandis que de l'autre...

Mais cela ne suffisait pas encore. L'article 20 prévoit 1,13 milliard au profit du Fonds de garantie pour le réseau libre catholique. Si je taux d'emprunt est — je cite souvent cet exemple — de 11,25 p.c., l'intervention pour ramener la charge à 1,25 p.c. est de 10 p.c. du montant de l'emprunt. Cela signifie que le crédit de 1,13 milliard permettra de réaliser

des travaux d'un montant total de 11,3 milliards, et ce en ne supportant qu'un taux d'intérêt de 1,25 p.c. sur les 11,3 milliards empruntés.

On me dira qu'une somme de moitié moins élevée est réservée aux provinces et communes. C'est exact. Mais j'ai déjà insisté sur la propriété privée ou publique qui en résulte et que généralement on ne met pas en évidence.

Sait-on que l'enseignement libre peut s'adresser à différents organismes financiers et obtenir ses emprunts pour une durée de 30 ans, tandis que provinces et communes doivent emprunter au seul Crédit communal, et ce pour 20 ans? Nuance. Mais oublie-t-on que provinces et communes ne peuvent plus qu'achever des travaux commencés ou procéder à de l'entretien et des réparations? Alors, jeu honnête ou jeu de dupes?

Pour le Parti socialiste, c'est clair: c'est inadmissible. J'espère que, dans cette assemblée, d'autres défenseurs de l'enseignement officiel réaliseront la portée de la basse manœuvre contenue dans les dispositions légales qui nous sont présentées et qu'ils s'y opposeront, dans le respect de leur conviction personnelle et de leurs engagements antérieurs, notamment ceux du Pacte scolaire, aujourd'hui lamentablement bafoué et foulé aux pieds. (*Applaudissements sur les bancs socialistes.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan mevrouw De Pauw.

Mevrouw De Pauw-Deveen. — Mijnheer de Voorzitter, het zal waarschijnlijk enige verwondering hebben gewekt dat het verslag namens de commissie voor het Onderwijs en de Wetenschap niet eenparig werd goedgekeurd. Zeer tot hun spijt hebben de SP-leden van de commissie zich inderdaad genoodzaakt gezien zich te onthouden: het oorspronkelijk verslag liet immers dermate te wensen over dat het niet mogelijk was het goed te keuren. In de vorm waarin u het nu te lezen heeft gekregen, zijn wel de fouten verbeterd en de meeste leemten opgevuld. Nochtans is er beslist een lacune: het ontbreken van de motivering van onze onthouding.

In principe is een onthouding bij een verslag te betreuren. Dit is helaas de jongste weken niet het enige geval. De kritiek betreft veel minder de rapporteur dan de omstandigheden waarin hij of zij moet werken. Het verslag moet in een minimum van tijd klaar zijn; men krijgt het vaak pas ter tafel net vóór de vergadering waarop het moet worden goedgekeurd; er is geen tijd voor een tweede lezing enzovoorts. Door alles in een minimum van tijd er te willen doorjagen, belet de regering grondig en ernstig parlementair werk. Deze toestand is al herhaaldelijk aangeklaagd. Toch herhaal ik dat protest dat zijn uiting heeft gevonden in onze onthouding bij het verslag.

Het wetsontwerp behandelt zeer uiteenlopende materies. Weliswaar betreffen drie van de vier hoofdstukken de universitaire instellingen, maar logischerwijze hadden vier verschillende wetten deze materies moeten reglementeren. Men krijgt de indruk dat men ze, ten einde zekere bepalingen erdoor te krijgen, koppelt aan aangelegenheden waarover dringend een wet moet tot stand komen. Bovendien is het erg onpraktisch een zelfde wet te moeten inroepen en toepassen voor aangelegenheden die niets met elkaar te maken hebben. Het zal de Senaat dan ook niet verwonderen dat een deel van deze wet door een andere collega zal worden behandeld; de heer Seeuws namelijk zal het derde en het vierde hoofdstuk bespreken, terwijl ik de eerste twee hoofdstukken zal commentariëren.

Het eerste hoofdstuk vergt de langste commentaar, omdat het heel wat vragen en bedenkingen doet rijzen. Het doel van de wet is duidelijk: «Verlaging van de leeftijdsgrens van 70 tot 65 jaar om op deze wijze een versnelde doorstroming van de jonge kaders te realiseren en ook om hierdoor tot een betere herverdeling van de beschikbare arbeid over te gaan.» Ik citeer hier uit de memorie van toelichting, bladzijde 1, en uit het verslag-Piot, bladzijde 2.

Deze opvattingen zijn gezond: er moet immers plaats worden gemaakt voor jonge docenten. Op de magistraten na, gaat iedereen trouwens met pensioen op 65 jaar of zelfs vroeger. Dit met pensioen gaan betekent niet dat men afgeschreven is. Personen met het intellectuele niveau van hoogleraar, kunnen dan nog heel wat presteren, ofwel op hun eigen wetenschappelijk gebied, ofwel met adviserende, culturele en allerhande andere geestelijke activiteiten en taken, waaraan zij zelf genoeg beleven en waarmee zij de maatschappij bovendien nog zeer dienstig kunnen zijn.

Het blijkt echter dat in universitaire milieus niet algemeen worden aanvaard dat hoogleraren voortaan als de andere werknemers worden behandeld. Vandaar dat afwijkingen werden toegestaan, reeds in de volmachtbesluiten nr. 81 en nr. 127, respectievelijk in 1982 en in 1983

getroffen. Ingevolge de vernietiging van die genummerde koninklijke besluiten door de Raad van State, moest deze wet er dus nu komen, om een gelijkaardige reglementering in te voeren — ze is echter lang niet identiek — en dus ook afwijkingen mogelijk te maken, die ook niet dezelfde zijn als in de genummerde koninklijke besluiten.

De mogelijkheid om « sommige activiteiten verder te zetten » is echter bezwaarlijk verenigbaar met de doelstelling van de wet, namelijk de leeftijdsgrens van 70 jaar te verlagen tot 65 « om een versnelde doorstroming van jonge kaders te realiseren en ook om hierdoor tot een betere herverdeling van de beschikbare arbeid over te gaan ». De geplande afwijkingen zullen dit juist afremmen. Om 100 pct. efficiënt te zijn had deze wet alleen de verlaging van de pensioenleeftijd moeten invoeren. Afwijkingen zijn immers al mogelijk dank zij de wettelijke bepalingen betreffende de cumulatie door personen die een pensioen genieten ten laste van de Openbare Schatkist. In elk geval mogen gepensioneerd hogleraren activiteiten uitoefenen, die hun een bijkomend inkomen tot een bepaald plafond bezorgen. Door dit in een wet nader te bepalen en meer specifiek op de universiteiten zelf te laten toepassen, wordt de aandacht op die mogelijkheid nog sterker gevestigd, zodat meer gepensioneerde hogleraren zullen wensen een deel van hun activiteiten voort te zetten.

Men zal repliceren dat het niet de op rust gaande hoogleraar is die daarover beslist, maar wel de academische overheid; we weten echter wel dat in de praktijk, de eerste stappen door die hoogleraar bij de academische overheid zullen worden gedaan, opdat hij die opdracht krijgt. Zelfs indien dit niet het geval zou zijn, zal ook de academische overheid geneigd zijn van die mogelijkheid gebruik te maken, aangezien de lessen door een gepensioneerde gedoceerd aan de universiteit minder zullen kosten, dan die welke door de nieuwe docent worden gegeven. Omdat dus zowel de op rust gestelde hogleraren als de universiteiten zelf voordeel halen uit die afwijkingen, zullen die zeer zeker worden toegepast en zal aldus worden bewezen hoe de doelstellingen van dit wetsontwerp door de daarin opgenomen bepalingen worden uitgehouden. De SP-fractie zal dan ook tegen dit ontwerp van wet stemmen.

Bovendien zijn er nog andere bezwaren, ook nog opmerkingen en vragen. In de commissie stelde ik reeds een aantal vragen en ik zal ze dus niet alle herhalen, aangezien de meeste in het verslag zijn opgenomen met het antwoord erop, volledig of niet; wel enkele herhalingen dus, maar ook nieuwe commentaar.

Eerst nog een kleine vraag omtrent de gevolgen van de pensionering tijdens een academiejaar, ofwel vanaf de vijftenzestigste verjaardag, ofwel tussen die dag en het einde van het academiejaar. Laten we veronderstellen dat een hoogleraar nog de cursussen van het eerste semester doceert tijdens het academiejaar waarin hij 65 wordt en dat hij, 65 jaar oud zijnde, na dit eerste semester met pensioen gaat. Wie zal dan in juni en in september ondervragen over die cursussen van het eerste semester? Het is een kleine vraag, maar het antwoord is voor de praktijk lang niet onbelangrijk.

De voornaamste opmerkingen hebben echter vooral betrekking op paragraaf 3 van artikel 2, waarin de afwijkingen zijn vermeld en waarbij de tekst van de memorie van toelichting zeker moet worden gelezen om te weten hoe die wettekst moet worden toegepast. Ik citeer dus uit de memorie van toelichting, document van de Kamer: « Zij — de op rust gaande hogleraren — kunnen evenwel geen titularis van cursussen meer zijn en houden op deel uit te maken van alle organen van de instelling. Het gaat om aanstellingen van ten hoogste één academiejaar, hernieuwbaar tot het einde van het academiejaar waarin de leeftijd van 70 jaar wordt bereikt. Zo kunnen zij hun ervaring nog een tijd ten dienste stellen van het onderwijs en de studenten. Dit kan belangrijk zijn, inzonderheid tot de opvolging definitief is geregeld. »

Ook deze tekst deed een aantal vragen rijzen, namelijk de zinsnede « zij kunnen evenwel geen titularis meer zijn ». Indien hun cursussen blijven bestaan — de mogelijkheid tot schrapping van cursussen of van herschikkingen is natuurlijk niet uitgesloten — moet er een nieuwe titularis komen. Daarrond ontstaan de vragen: welke cursussen worden vacant verklaard? Wie ondervraagt de studenten tijdens de examens? Wordt de nieuwe titularis als *full time* betaald, zelfs als hij die cursussen niet geeft enzovoorts? Het antwoord van de minister luidde dat de raad van bestuur van de universiteit hierover moest beslissen.

Dit betekent dat conflictsituaties kunnen ontstaan en onbillijke beslissingen worden genomen omdat voor gelijkaardige gevallen die beslissingen verschillend zullen zijn naargelang van de universiteit, de faculteit of zelfs de personen. Zo'n toestand zal zeker het onderwijsklimaat niet gunstig beïnvloeden. Het zal ook de raad van bestuur zijn die zal

beslissen hoeveel onbezoldigde activiteiten een gepensioneerd hoogleraar verder kan uitoefenen. Als ze bezoldigd worden, is het plafond, en dus ook het aantal uren, door de wet bepaald, maar voor niet-bezoldigde activiteiten kan de universiteit buiten die beperkingen treden. Het valt dus te betreuren dat niet nader is gepreciseerd in hoeverre onbezoldigde activiteiten met het begrip « sommige » overeenstemmen.

Er zal ook niet de minste controle zijn om te weten of het werkelijk om een uitzonderlijke toestand gaat, of er geldige redenen zijn om de nieuwe titularis geen les te laten geven, of het in werkelijkheid geen budgettaire redenen zijn die ten grondslag liggen aan de beslissing. Paragraaf 3 van artikel 2 kan dus zeker onze goedkeuring niet wegdragen.

Erg gelukkig zijn we ook niet met de overgangsbepalingen vervat in artikel 8, paragraaf 1. Het betekent dat een aantal hogleraren toch tot hun zeventigste verjaardag hun volledige onderwijsopdracht verder kunnen vervullen zolang zij geen 15 dienstjaren hebben volbracht. Iemand die dus vóór 1 juli 1982 werd benoemd, toen hij of zij net 55 jaar oud was, mag blijven tot hij of zij 70 is, met een volledige leeropdracht. Dit is zeer discriminerend ten aanzien van de anderen die vroeger werden aangesteld.

Toen ik in de commissie die opmerking maakte, antwoordde de minister mij dat er maar weinige gevallen waren. Dat klopt voor de Nederlandstaligen, maar in het verslag kan men op pagina 9 kennis nemen van de cijfers aan Franstalige kant: 74 gevallen werden genoteerd sedert 1982 tot de vernietiging van de genummerde koninklijke besluiten. Dat is dus niet weinig, vooral als men bedenkt dat hierdoor werd verhinderd dat tientallen jonge docenten enkele jaren vroeger zouden worden aangesteld.

De ministers hadden mij beloofd ook de cijfers te bezorgen wat dit en de komende academiejaren betreft. Deze cijfers komen echter in het verslag niet voor. Ik herhaal dus mijn vraag: hoeveel hogleraren zullen aan elke universitaire inrichting nog een beroep kunnen doen op artikel 8, paragraaf 1, van dit academiejaar af tot de uitputting van de mogelijkheid?

Een andere belangrijke vraag die ik in de commissie niet stelde luidt: mogen deze hogleraren, wier full-time-mandaat wordt verlengd, wel nog andere universitaire functies uitoefenen, met andere woorden blijven zij lid van de faculteitsraad, mogen zij decaan zijn, lid van de raad van bestuur van de universiteit enzovoort? Zo ja, dan is dit discriminerend zowel ten aanzien van de jongere collega's als ten aanzien van degenen die na hun 65 toch nog een beperkte opdracht te vervullen krijgen?

Heel wat discussie ontstond, terecht, inzake de retroactiviteit van dit wetsontwerp vervat in artikel 11, eerst om principiële redenen omdat een genummerd koninklijk besluit dat om welke reden ook wordt vernietigd, door een wet kan worden vervangen. Een vergissing kan dus door die handelwijze worden bekrachtigd. De rechtszekerheid komt bovendien in het gedrang. In het advies van de Raad van State worden trouwens heel wat bezwaren tegen die retroactiviteit aangehaald, argumenten die voor de niet-retroactiviteit pleiten.

De ministers pleitten echter wel voor de retroactiviteit omdat, bij niet-retroactiviteit veel moeilijkheden en grote verwarring zouden ontstaan. Bij de principiële bezwaren tegen die retroactiviteit komen echter wel nog bezwaren van meer concrete en praktische aard. Er zijn immers verschillen tussen de genummerde koninklijke besluiten en deze wet, die toch bedoeld is om bepaalde beslissingen die ingevolge de vernietiging van de volmachtbesluiten in het gedrang kwamen, te « relegaliseren ». De « relegalisering » kan wegens die verschillen nochtans niet 100 pct. kloppen.

Ik kan me voorstellen dat verschillende gevallen kunnen voorkomen van hogleraren die zich verongelikt zullen voelen omdat ze wel aanspraak hadden kunnen maken op bepalingen van de nieuwe wet die niet voorkwamen in de genummerde koninklijke besluiten. Nu zijn immers de bepalingen inzake de verlenging van opdrachten heel wat soepeler. Wat zal er, enerzijds, gebeuren indien gepensioneerde hogleraren zich beroepen op de retroactiviteit om te bewijzen dat ze verongelikt werden? Kan, anderzijds, de universiteit voor het academiejaar 1986-1987 een beroep doen op de bijzondere diensten van een hoogleraar die reeds in 1985 op rust werd gesteld? Volgens de retroactiviteit wel. Dus ook hier ontstaan gecompliceerde toestanden als men de retroactiviteit toepast.

Aldus wordt het argument dat niet-retroactiviteit moeilijkheden zou doen ontstaan zeer verzwakt. Van hoeveel moeilijkheden zouden we niet gespaard gebleven zijn indien de regering in 1982-1983 geen volmachtbesluiten had genomen maar de weg van de normale wetgeving had gevolgd. De wet zou er eventueel wat later gekomen zijn dan de volmachtbesluiten, maar alle herrie, misverstanden en complicaties, zouden zijn vermeden.

Tot slot nog een woordje over hoofdstuk II.

Indien men niet zoveel tijd en energie had moeten besteden aan het opvangen van de vernietiging van de genummerde besluiten, had men die kunnen wijden aan een definitieve regeling van de vrijstellingen in nieuwe wetten op het toekennen van academische graden. Nu blijft het bij een voorlopige regeling, die, gelukkig dan toch, dezelfde is voor alle universiteiten. Maar optimistisch is de regering niet, daar wordt verwacht dat het stelsel nog tot in 1987-1988 zou kunnen worden toegepast. Het kan dus nog twee jaar duren eer een definitieve regeling is bereikt. Toch kunnen we niet anders doen dan instemmen met dit hoofdstuk. Dit wijst er nogmaals op hoe onlogisch deze wet is samengesteld; met andere bepalingen kunnen we immers niet akkoord gaan. (*Applaus op de socialistische banken.*)

M. le Président. — La parole est à M. Hazette.

M. Hazette. — Monsieur le Président, c'est une affaire étrange qui nous vaut le souci de délibérer, aujourd'hui, de mesures qui sont appliquées dans l'enseignement universitaire depuis quatre ans.

Je commencerai mon intervention par un bref historique.

En 1982, le gouvernement découvre, au cours de ses travaux budgétaires, la situation inquiétante des finances universitaires. Je n'en citerai qu'un exemple. A l'Université de Liège, le déficit global est de 985 millions représenté par 468,8 millions provenant des exercices antérieurs, et 516,3 millions prévus au budget de l'année en cours. Le personnel scientifique excède de 22 p.c. la norme légale; le nombre de permanents dépasse de 187 la norme légale d'encadrement, soit 85,6 p.c. d'excédent. Alors que la loi prévoit 40 permanents pour 60 temporaires, la proportion est inversée à Liège. Et l'exemple n'est pas unique.

Le personnel administratif, technique et ouvrier est représenté par un effectif de 1 478 personnes, soit un excédent de 100 p.c., très exactement, par rapport à la norme qui en finance 739. L'inspecteur des Finances prévoyait à l'époque qu'il faudrait 15 à 20 ans pour résorber cet excédent.

Tel est, brièvement exprimé, le contexte dans lequel l'arrêté royal n° 81 a vu le jour.

Il fallait donner aux universités les moyens de leur redressement et les persuader de la nécessité des assainissements.

Le gouvernement y est arrivé. Des plans d'assainissement lui ont été soumis. Il les a approuvés, après des négociations souvent difficiles.

Dans ces plans, les arrêtés royaux n°s 81 et 127 occupent une place considérable. En disposant que l'âge de la pension des professeurs d'université passerait de 70 à 65 ans, le gouvernement prenait une mesure tendant à l'harmonisation de l'âge de la pension à 65 ans; accélérerait l'accès à l'ordinariat de membres du personnel scientifique; stabilisait l'emploi au sein du personnel scientifique en évitant les licenciements qui, sans cette mesure, étaient inévitables; réduisait la charge des traitements dus par les universités puisque des professeurs ordinaires bénéficiant du traitement maximum allaient être remplacés par de jeunes professeurs qui, la plupart du temps, ne seraient pas remplacés au sein du personnel scientifique.

L'effet positif sur l'emploi et sur les finances des universités n'était pas contestable.

Ces considérations l'emportèrent donc sur la prise en compte du préjudice certain que la mesure — aveugle et sans nuances — causerait aux institutions obligées de se séparer de collaborateurs d'une qualité exceptionnelle.

Des mesures transitoires furent adoptées dans les arrêtés n° 81 et 127. Elles ont produit leurs effets. Sans l'arrêt du 23 décembre 1985 du Conseil d'Etat, nous serions aujourd'hui dans le régime définitif.

Je viens d'évoquer l'avis et l'arrêt du Conseil d'Etat. Je m'y arrêterai un instant.

En 1982, sollicité par le gouvernement à propos des arrêtés n° 81 et 127, le Conseil d'Etat exigea des précisions à propos des économies attendues du projet, ainsi qu'à propos de la promotion de l'emploi et de la mobilité du personnel qu'il favoriserait.

Les réponses du gouvernement ne pouvaient être aussi précises que le souhaitait la haute juridiction. Toutefois, le Conseil d'Etat ne s'opposa pas à ces arrêtés. Il présuma — on en trouve trace dans son avis — qu'ils pourraient être querelés. Le 23 décembre 1985, la section d'administration du Conseil d'Etat annulait les dispositions essentielles des arrêtés royaux n°s 81 et 127 parce que «le règlement qu'ils établissent a été établi par une autorité incompétente».

Telle est la synthèse que le Conseil d'Etat donne de son arrêt dans l'avis qu'il rend à propos du projet qui nous est soumis.

Etrange affaire que ce verdict du Conseil d'Etat. Non seulement la section d'administration annule des arrêtés soumis pour approbation préalable en 1982 à la section de législation, mais l'insécurité juridique qui résulte de ce clivage des sections se double d'une omission surprenante dans les considérants de la haute juridiction. Selon la doctrine constante — et le ministre d'Etat Robert Henrion l'a rappelée dans le débat d'habilitation —, «la confirmation des arrêtés de pouvoirs spéciaux présente un double avantage: assurer la sécurité juridique, rétablir utilement l'intervention du Parlement au moment indiqué».

Or, le Conseil d'Etat, section d'administration, observe que la loi du 2 février 1982 n'a pas habilité le Roi à mettre fin à la carrière des professeurs dès l'âge de 65 ans, ni à supprimer la pension d'éméritat. Il ajoute qu'en prenant ces mesures, le Roi s'est approprié un pouvoir qui est réservé au législateur en vertu de l'article 17 de la Constitution. Il considère en conclusion que ces mesures sont anticonstitutionnelles.

L'intervention de la loi de confirmation est sans effet aux yeux de la haute juridiction. Dès lors, la doctrine, selon laquelle les arrêtés deviennent des lois *ex ante* si leur confirmation est totale, est fondamentalement remise en question par cette omission.

Il y a lieu de s'interroger sur les raisons de ce revirement de la haute juridiction. En effet, en 1968, le conseiller d'Etat Masquelin et, en 1972, le conseiller d'Etat Sarot, dans les *Mélanges Ganshof Van Der Meersch*, ne permettent aucun doute sur ce que le premier appelle «ratification» et le second «confirmation»: le Parlement s'approprie les arrêtés de pouvoirs spéciaux dès lors qu'il les confirme.

Je cite les textes de référence.

En 1968, texte du conseiller Masquelin: «Par ailleurs, la ratification acquise transforme l'autorité du règlement ratifié. Sa légalité est entièrement soustraite au contrôle juridictionnel; eût-il même été illégal, la ratification le valide.» En 1972, texte du conseiller Sarot: «Le législateur assure un contrôle à posteriori sur l'exercice des pouvoirs attribués au Roi. Les arrêtés sont confirmés en bloc avec effet rétroactif. Ils sont ainsi transformés en loi, dès l'origine. Leur légalité ne peut plus être mise en cause, tant au point de vue de la forme qu'au point de vue de la compétence du Roi.»

On aurait pu comprendre que l'arrêté d'annulation soit limité à deux dates: celle de la promulgation des deux arrêtés querelés comme *terminus a quo*, celle de la publication de la loi de confirmation comme *terminus ad quem*. Mais en oubliant l'existence d'une loi de confirmation, le Conseil d'Etat rouvre assurément deux débats: celui qui concerne les effets de la ratification par les Chambres des arrêtés de pouvoirs spéciaux et le débat relatif à la validité de nombreux arrêtés numérotés, si l'on considère désormais que l'instruction publique donnée aux frais de l'Etat ne peut être réglée que par la loi.

L'arrêt du Conseil d'Etat crée une situation inattendue dont les effets pourraient porter des préjudices incalculables aux universités. Les admissions à la pension décidées depuis quatre ans, les désignations de successeurs résultant de ces admissions, certaines mesures d'économie intégrées dans les plans d'assainissement seraient donc annulées et des procès en dédommagement seraient dès lors prévisibles. Le gouvernement paraît donc contraint par la nécessité de demander au Parlement de faire rétroagir la loi pour combler le vide juridique causé par l'arrêt du 23 décembre 1985. On ne voit pas comment il aurait pu éviter ce moyen disgracieux.

Dans son avis du 6 mars 1986, le Conseil d'Etat reconnaît qu'une solution parfaitement cohérente à l'égard de tous n'est guère du domaine du possible. S'il est vrai que «l'effet rétroactif heurte la conception généralement admise de la sécurité juridique», il est tout aussi vrai que, dans l'étrange affaire qui nous occupe, la sécurité juridique a été mise à mal par l'effet d'une autre cause. On en arrive ainsi à l'application, dans le droit, de la formule mathématique «moins par moins donne plus»!

On observera d'ailleurs que les arrêtés annulés ne disposaient que pour l'avenir.

On ajoutera que — au contraire du projet qui nous est soumis — les arrêtés contenaient un dispositif de mesures transitoires. Il est de bonne politique, en effet, que lorsque des modifications fondamentales sont apportées à des dispositions statutaires, des mesures transitoires soient prévues pour atténuer les effets du changement.

On peut dès lors se poser la question de savoir si de nouvelles mesures transitoires ne devraient pas être contenues dans le présent projet.

A mon sens, dès lors que la loi rétroagira pour assumer tous les effets des arrêtés annulés, les mesures transitoires ne s'imposeront plus.

J'ajoute que les espérances des professeurs qui attendent ces mesures transitoires n'ont pu être nourries que dans l'action engagée par eux au Conseil d'Etat, que cette action n'était pas assurée du succès, que le gouvernement avait — et il le prouve — le moyen d'édicter une réglementation correspondant aux dispositions annulées, que les universités réclament unanimement, semble-t-il, cette réglementation correspondante. On ne peut dès lors affirmer que joue encore en 1986 l'effet de surprise qui justifierait l'adoption de ces mesures transitoires.

M. De Bondt. — L'effet de surprise ?

M. Hazette. — Certes, monsieur De Bondt, l'effet de surprise n'existe plus en 1986. Nous touchons du doigt, en effet, en cette étrange affaire, une des conséquences les plus pénibles d'une gestion imprudente.

Au moment de conclure sur ce point, je reviendrai à l'analyse que je développais au début de mon intervention.

C'est volontairement que j'ai commencé mon exposé par un regard rétrospectif sur les erreurs ou imprudences commises dans la gestion d'une grande université d'Etat.

Les remèdes ont lésé pas mal d'intérêts légitimes. A tous les niveaux du personnel, des gens ont souffert depuis 1982.

Est-ce la faute du gouvernement ? Ou est-ce la faute de ceux qui, chargés de la responsabilité de la gestion, n'ont pas voulu tirer les leçons d'un déficit énorme ?

Des professeurs remarquables par l'expérience et la science acquises ont vu leur carrière abrégée, non parce qu'ils n'avaient plus rien à donner à leur université, mais parce que celle-ci était amenée à chercher partout et, pour tout dire, en catastrophe, les moyens de colmater les brèches. Ces moyens que nous sommes invités à consacrer aujourd'hui ne sont ni les plus efficaces ni les plus attachants. Ils n'en sont pas moins indispensables. C'est sans plaisir que j'en exprime la conviction.

Abordons maintenant quelques considérations à propos du moratoire des constructions universitaires et scolaires.

Les chapitres III et IV du projet qui nous est soumis pourraient être à l'origine de modifications considérables dans notre politique d'investissements en constructions universitaires ou scolaires.

Le débat l'a montré en commission : une réflexion sur le suréquipement en bâtiments universitaires peut être suscitée ailleurs qu'au sein du gouvernement. Des considérations intéressantes ont été développées sur les effets globalement dommageables de l'essaimage universitaire.

Ainsi le moratoire, imposé par la raréfaction des moyens budgétaires, a au moins un aspect positif : nous pourrions être proches d'un consensus au Parlement sur l'adaptation de notre politique universitaire aux moyens dont nous disposerons à l'avenir.

Il appartient aux ministres d'en tirer les conclusions et le débat sur le projet de loi de collation des grades académiques devrait fournir l'occasion de mesurer autrement les intérêts locaux et l'intérêt général représenté par la concentration des moyens disponibles.

Je serai moins optimiste traitant du chapitre IV et des modifications apportées à la loi du 29 mai 1959 dans le chapitre des constructions scolaires.

La paralysie de la Commission nationale du Pacte scolaire fait peser sur les relations entre réseaux une menace considérable. Ces relations viennent d'être modifiées et la Commission n'a pu se prononcer.

On peut suivre le gouvernement pour trois raisons : 1° la modification est limitée dans le temps ; 2° elle ne compromet pas la satisfaction des besoins immédiats, malgré les crédits raréfiés dans le réseau officiel ; 3° l'étude scientifique commandée au bureau MacKinsey-Van Dyck servira de base à une attribution réaliste de moyens budgétaires aux constructions des trois réseaux.

Les mesures du chapitre IV nous conduisent au plus loin à la fin de 1987. Il ne nous reste que dix-huit mois. Déjà des voix s'élèvent pour contester les conclusions du rapport. Il me paraît dès lors de la plus grande importance que les ministres de l'Education nationale, comme les y engage la déclaration gouvernementale, s'emploient à réactiver la Commission nationale du Pacte scolaire. Qu'il me soit permis de préciser qu'ils ne peuvent se satisfaire du rôle de « notaires », qui peut être le leur quand la Commission fonctionne. Aujourd'hui, leur responsabilité ne se limite pas à enregistrer accords ou désaccords. La structure essentielle de la paix scolaire est désarticulée. Comment allons-nous revoir la loi

du 29 mai 1959, comment allons-nous aborder le débat sur la communautarisation de l'enseignement si ces questions fondamentales ne sont pas au préalable vidées de leur charge explosive dans un lieu qui privilégie le consensus ?

Les ministres de l'Education nationale ont dans cette préparation une mission qui me paraît prioritaire.

Le rapport du débat mené en commission de la Chambre sur ce projet et certains propos entendus dans notre commission au Sénat montrent l'inquiétude de divers groupes devant une résurgence de la guerre scolaire.

Messieurs les ministres, je souhaite que vous indiquiez bientôt, et d'une main sûre, la voie de la nouvelle pacification scolaire. Cette mission — je le répète — me paraît prioritaire (*Applaudissements sur les bancs de la majorité.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer De Bondt.

De heer De Bondt. — Mijnheer de Voorzitter, in mijn inleiding zal ik een algemene indruk geven over dit ontwerp, daarna zal ik uitvoerig stilstaan bij een paar juridische aangelegenheden die verband houden met hoofdstuk I en tenslotte zal ik op een drafje enkele opmerkingen maken eerst over hoofdstuk II en dan over de hoofdstukken III en IV samen.

Ik heb dit ontwerp met zorg bestudeerd en getracht te begrijpen en te kennen wat rond dit ontwerp te doen is geweest vooraleer het aan de Wetgevende Kamers werd voorgelegd. Er zijn twee kenmerken aan dit ontwerp : enerzijds, bevat het voorlopige bepalingen en die vormen de hoofdstukken II, III en IV ; anderzijds, bevat het bepalingen die een herstel tot stand moeten brengen van toestanden geschapen door de arresten van de Raad van State ; dat zijn de hoofdstukken I en II. Zo is een merkwaardige mengeling ontstaan.

Het komt voor dat een regering voorlopige maatregelen dient te nemen bij het opnemen van haar volle verantwoordelijkheid. Voorlopige maatregelen worden genomen voor toestanden die niet konden worden voorzien. Men kan niet spreken van voorlopige maatregelen wanneer men geconfronteerd is met toestanden die geruime tijd vooraf bekend waren, wanneer er sprake is, zoals nu, van continuïteit in het beleid van de departementen.

Ik vind dit ontwerp een lappendeken : het is zo slecht genaaid en het is van zodanige voorlopige stof dat het de naaktheid niet kan bedekken.

De heer Coens, minister van Onderwijs. — Ik verkies het beeld van de heer Hismans boven uw beeld, mijnheer De Bondt.

De heer De Bondt. — Dat is uw appreciatie en ik wil niet de palm wegkapen van het beste beeld.

De heer Van In. — Is er nog een meerderheid, mijnheer de Voorzitter ?

De heer De Bondt. — Sinds de wetten van 1977 betreffende de industriële hogescholen en de hogere instituten voor architectuur werd er inzake onderwijszaken niet meer op een samenhangende manier « gelegifereerd ». Wat wij nadien hebben gedaan inzake onderwijswetgeving leek altijd op een lappendeken. Ik ga tot 1977 terug om minister Coens erop te wijzen dat dit geen kritiek is op zijn persoonlijk beleid, maar het vaststellen van feiten.

Sinds 1977 hebben wij niet meer ten gronde kunnen « legifereren », maar hebben wij telkens weer noodgedwongen — en ik heb dat ook gedaan, en zal dit wellicht nu ook weer doen — wetten goedgekeurd die nu door een CVP-minister van Onderwijs, en meestal door een SP-minister werden voorgesteld met het oog op een detailregeling. Dat is symptomatisch voor de tijd waarin wij leven. Dat is het einde van het onderwijsbeleid dat in de afgelopen periode werd gevoerd.

Ik zou het op prijs stellen indien er inzake onderwijs opnieuw samenhangend zou worden « gelegifereerd », per groot deel van onderwerp, door samenwerking tussen regering en Parlement.

De inhoud van dit ontwerp duidt precies de terreinen aan waarop wij in gebreke zijn gebleven. Er bestaan voorlopige maatregelen omdat wij er niet tijdig in geslaagd zijn een consensus te bereiken, in de regering of in overleg met de betrokkenen uit de onderwijssector, om een nieuw beleid te ontwerpen of, wat erger is, omdat wij eigenlijk geen algemene visie meer hebben op het onderwijsbeleid in de toekomst.

M. Péciaux. — Vous ne parlez jamais du Pacte scolaire, monsieur De Bondt.

De heer De Bondt. — Wij slagen er in dit land blijkbaar niet meer in een samenhangend onderwijsbeleid voor de toekomst te formuleren. Een beleid ontwerpen op nationaal vlak gaat in onderwijszaken nog moeilijk. Dat behoort blijkbaar tot de verleden tijd. Wij zijn er nog niet in geslaagd vormen te vinden waarin juridisch of constitutioneel aanpassingen kunnen worden gevonden voor de toekomst.

Dit ontwerp werd door de regering zeer laattijdig bij de Kamer van volksvertegenwoordigers ingediend. Reeds op 21 februari van dit jaar ontving de regering het door haar gevraagde advies van de Raad van State. Volgens mij had de regering dit ontwerp beter vroeger bij de Wetgevende Kamers ingediend. Dan zou het ontwerp ook een grotere weerklank bij de publieke opinie hebben gevonden. Dat is altijd beter bij wetgevend werk. Dat behoort bij het bestaan van het Parlement. Dan zou tussen Parlement en regering de samenwerking rustig hebben kunnen plaatsvinden en zou men eventuele gebreken hebben kunnen wegwerken.

Nu handel ik over hoofdstuk I.

Er zal een wet van 1879 worden afgeschaft.

De regering heeft eerst gepoogd dat te doen bij genummerde koninklijke besluiten. Dat bleek niet mogelijk omdat rechtsonderhorigen zijn gaan klagen bij de Raad van State. Zoals hier reeds werd vermeld, vernietigde de Raad van State, bij arrest van 23 oktober 1985, de genummerde koninklijke besluiten 81 en 127, uitgevaardigd op 31 juli 1982 en op 30 december 1982.

Bij hoofdstuk I rijst de vraag wat wij, als Parlement, doen met de terugwerkende kracht van wetten. Ook anderen hebben deze vraag reeds behandeld.

Het is evident, de praktijk leert het, dat de terugwerkende kracht van wetten eigenlijk niet ongrondwettig is. Als algemene richtlijn geldt wel dat de wetgever erop wordt gewezen zoveel mogelijk terugwerkende kracht te vermijden, zeker wanneer daarvoor voldoende argumenten zijn. Deze uitspraak geldt in het algemeen.

Naar verluidt zou er een gerechtelijke betwisting in kortgeding aanhangig zijn met betrekking tot een opruiststelling van een hoogleraar.

Wanneer in dit ontwerp wordt «gelegifereerd» met terugwerkende kracht tot de datum van het uitvaardigen van de vernietigde koninklijke besluiten, ontstaat mijns inziens wel een gevaar voor ongrondwettigheid, namelijk dat men geen rekening houdt met de scheiding van de machten. De rechtzoekende krijgt immers, door het ingrijpen van de wetgever, niet de gelegenheid om zijn zaak door de rechtbank te laten beslechten. De wetgever komt hier in feite door middel van een wet tussen in een geding dat hangende is.

Met betrekking tot de bepaling van dit ontwerp moet men wel een onderscheid maken. Als de regering zeer uitzonderlijke redenen aanvoert om de terugwerking te verantwoorden en daarbij tot doel heeft zoveel mogelijk schade te vermijden niet alleen voor de opruistgestelden ingevolge de vernietigde besluiten maar ook voor derden, dan kan zulks gebeuren voor de periode waarin de genummerde besluiten geldig zouden zijn geweest. Ik bedoel hiermede de periode tussen 30 september 1982 en 23 oktober 1985.

Ten opzichte van de omzendbrief van 6 januari 1986, waarin de minister van Onderwijs de universitaire instellingen attent maakte op het bestaan van dit arrest, daarbij onderstrepend dat dit arrest moet worden uitgevoerd, moet worden opgemerkt dat gedurende de periode tussen de uitvaardiging van het arrest en de dag waarop de wetgever «legifereert», in elk geval de koninklijke besluiten nr. 81 en nr. 127 niet bestonden en dat de toestand *ante* de toestand is en was die juridisch geldig was en waaraan elke rechtsonderhorige, persoon of instelling, was onderworpen.

De wijze waarop in de bespreking door de ministers het advies van de Raad van State van 21 februari 1986, uitgebracht op het voorontwerp van wet, wordt gecombineerd met de bepalingen van artikel 11, paragraaf 2, van dit ontwerp vind ik niet toelaatbaar en intellectueel bedenkelijk. Dit advies slaat immers op het voorontwerp van wet dat door de regering aan de Raad van State werd voorgelegd en dat niet hetzelfde is als het ontwerp dat aan het Parlement wordt voorgelegd.

Het is voor de wetgever dan ook niet gemakkelijk het verband te leggen tussen de commentaar van de Raad van State bij dat artikel en

de tekst van het artikel zelf. Daarom veroorloof ik mij eerst de tekst voor te lezen van paragraaf 2 van artikel 11, zoals die door de regering aan de Raad van State voor advies werd voorgelegd, en nadien de tekst van paragraaf 2 van artikel 11 die vandaag in de Senaat aanhangig is. U zal het verschil wel merken.

De tekst die door de regering werd overgezonden aan de Raad van State luidt: « Worden als regelmatig beschouwd: 1° de oppensioenstellingen doorgevoerd voor de datum van bekendmaking van de huidige wet bij toepassing van het koninklijk besluit nr. 81 van 31 juli 1982 tot wijziging van sommige wetten betreffende het universitair onderwijs of van het koninklijk besluit nr. 127 van 30 december 1982 betreffende de pensioenregeling van het onderwijzend personeel van het hoger onderwijs; 2° de rust- en overlevingspensioenen toegekend voor dezelfde datum van bekendmaking bij toepassing van dezelfde koninklijke besluiten. »

Op basis van deze tekst kan men de commentaar van de Raad van State begrijpen.

De tekst die wordt voorgelegd door de regering en die ongewijzigd door de Kamer van volksvertegenwoordigers is overgenomen, luidt:

« § 2. Worden als regelmatig beschouwd: 1° de opruiststellingen van personen bedoeld in artikel 1, doorgevoerd tussen 30 september 1982 en de datum van bekendmaking van deze wet; 2° de aan de voormelde personen tussen de hiervoor vermelde data toegekende rust- en overlevingspensioenen. »

Klaarblijkelijk heeft de regering het nuttig geacht de verwijzing naar de genummerde koninklijke besluiten in 1° van paragraaf 2 weg te laten. Ingevolge de commentaar van de Raad van State was de regering zich er namelijk van bewust dat de opruiststellingen, geschied na datum van het arrest van de Raad van State, niet konden zijn geschied in uitvoering van de koninklijke besluiten nrs. 81 en 127. De regering hoeft niet met terugwerkende kracht een toestand te valideren door een wetbepaling omdat die toestand wettelijk niet kan ontstaan zijn.

Ik weet dat de heer Hazette hierbij commentaar heeft. Hij heeft het mij gemakkelijk gemaakt omdat hij heeft geanticipeerd.

Het is volgens mij onjuist te beweren dat, zodra het Parlement de genummerde besluiten bekrachtigt, de aan de bekrachtiging voorafgaande procedures tegen die genummerde besluiten en de conclusies ervan als onbestaande moeten worden beschouwd. Dat is « ongrondwettigheid » in het kwadraat.

Bij hypothese is het dan mogelijk dat de regering misbruik maakt van de bijzondere machten om regelingen uit te vaardigen die zware schade zouden aanrichten aan de grondbeginselen van de rechtsstaat. Stel dat klagers alsdan in het gelijk zouden worden gesteld door de Raad van State, afdeling administratie. Het Parlement zou dan — op slaafse wijze de regering volgend — genummerde koninklijke besluiten kunnen bekrachtigen. Dan zouden met één pennetrek alle bij de Raad van State aanhangig gemaakte procedures en de conclusies eruit worden weggevaagd. Dat is een absurde thesise die men niet kan aanhouden.

De terugwerking maakt, wat mij betreft, het imperatieve van het gezag van gewijsde volkomen ongedaan voor de periode die volgt op het arrest van de Raad van State en de inwerkingtreding van deze wet; dus niet voor de periode tijdens welke de rechtsonderhorigen, die te goeder trouw en met eerbied voor de wet, de genummerde besluiten zouden hebben toegepast. Daar heeft de wetgever — in dat verband is er een vaste traditie — het volste recht, als hij daartoe besluit, om met betrekking tot een hoger goed inzake rechtszekerheid in ingewikkelde situaties tot een herstel over te gaan, maar niet in de andere periode, omdat daar niets meer aanwezig was en alleen de vroegere wetgeving voluit van kracht was.

Ik wil nog een precieze vraag stellen over iets wat mij niet zeer duidelijk is.

De rapporteur heeft er bij de inleiding van de bespreking nog de aandacht op gevestigd. Vandaar dat ik mij genoep zie het ter sprake te brengen. Op bladzijde drie van het verslag — de rapporteur heeft het geciteerd — staat dat « sinds het arrest geen enkele oppensioenstelling gebeurd is, tenzij onder het beding « dat een wet anders zou beschikken ». Het zou merkwaardig zijn — wat God verhoede — dat het gebeurd is op suggestie van de minister.

De heer Van In. — Natuurlijk op zijn suggestie; hij heeft trouwens gelijk.

De heer De Bondt. — Nadat het arrest is gevelde, bestaan de genummerde besluiten niet meer. Men kan geen maatregelen nemen anticiperend op de verwachting dat de wetgever een en ander zou ondernemen. Dat zou in onze rechtsstaat het einde van de rechtszekerheid betekenen.

De heer Van In. — Het staat in het regeerakkoord dat u hebt goedgekeurd.

De heer De Bondt. — Ik heb verklaard dat ik nergens in het verslag iets heb gelezen in verband met een omzendbrief van de minister van Onderwijs van 6 januari 1986.

De heer Coens, minister van Onderwijs. — In de circulaire wordt uitdrukkelijk melding gemaakt van het desbetreffend wetsontwerp, overigens conform het regeerakkoord.

De heer De Bondt. — Mijnheer de minister, ik spreek hier niet als lid van een meerderheid die het regeerakkoord heeft onderschreven. Ik heb het regeerakkoord onderschreven, maar ik spreek hier in de uitoefening van mijn mandaat, waarbij ik niet anders kan dan de trouw aan het regeerakkoord op een verheven wijze tot uiting te brengen door het conform de verplichtingen te maken...

De heer Van In. — Het staat er uitdrukkelijk in!

De heer De Bondt. — ... die ik op mij heb genomen toen ik zitting nam in de Senaat.

Er staat in het verslag van de Kamer ook — dat is dan een algemene opmerking — dat de maatregelen genomen in het hoofdstuk I zullen bijdragen tot de nagestreefde veralgemening van de leeftijdsgrens van 65 jaar voor de pensioenstelling.

Wat betreft de leeftijd voor de oppensioenstelling, meen ik dat het beleid dat de jongste jaren wordt gevoerd, niet coherent is. Er bestaan twee bewegingen. Ten eerste, is er een beweging naar de verlaging van de pensioengerechtigde leeftijd, met overwegingen die verband houden met het opvullen van de tekorten inzake werkgelegenheid, vooral bij de jongere aankomende generaties. Ten tweede, is er een beweging naar een verhoging van de pensioengerechtigde leeftijd, waarbij men ervan uitgaat dat, aangezien de wanverhouding actieven — niet-actieven in de verschillende bevolkingsgroepen zodanig groot wordt, de pensioenlast voor de collectiviteit op den duur te zwaar zal worden. Dit is een fenomeen waarmee niet alleen België wordt geconfronteerd, maar eveneens de ons omringende landen.

Misschien hebt u onlangs ook het jongste nummer ontvangen van *Forum*, het tijdschrift dat wordt uitgegeven door de Raad van Europa. Op last van het Comité van ministers heeft vele jaren een demografisch comité gewerkt, nu geheten *Comité européen sur la population*. Met betrekking tot het in-stand-houden van de welvaart en de cultuur in West-Europa is er een demografisch probleem ontstaan door een snelle veroudering, enerzijds, en een afkalving van de jonge generaties, anderzijds.

Dit *Comité européen sur la population* vraagt zich af of het voor de landen in Europa niet de juiste politiek zou zijn, in afwachting dat de aankomende generaties zich herstellen door een grotere nataliteit en sterker worden om de inspanningen voor de hele bevolking te dragen, de oude generatie en vooral de excellente lagen van de oude generatie verder de gelegenheid te geven bij te dragen tot de algemene welvaart of het bruto nationaal produkt, in acht genomen dat in deze generatie grote reserves aanwezig zijn en dat — een nieuw feit sinds vijftientig à dertig jaar — de algemene levensverwachting voor mannen en vrouwen veel hoger ligt dan dit in het verleden het geval was.

Ik geef dit ter overweging omdat ik merk dat in de verschillende departementen naargelang van de omstandigheden met betrekking tot de pensioengerechtigde leeftijd in feite disparate maatregelen worden genomen.

Vermits ik niet aanwezig kon zijn in de commissie, zal ik mij veroorloven nu enkele specifieke vragen te stellen over een drietal artikelen van hoofdstuk I.

Bij artikel 1 vraag ik mij af of de repetitoren, die in dienst waren in de militaire school vóór 1952-1953, ook de voordelen genieten van de artikelen 68 en 71 van de wet van 28 april 1953...

De heer Seeuws. — Dan mogen het geen vrouwen zijn.

De heer De Bondt. — ... zodat ze behoren tot degenen die bedoeld worden in artikel 1.

Zullen voor een professor, die in de loop van het academiejaar verjaart, maar verder blijft doceren tot het einde van het academiejaar — artikel 2 — de maanden na zijn 65e waarin hij voortwerkt, meetellen voor de berekening van zijn pensioen?

Met artikel 9 wordt in een uitzondering voorzien waardoor een rector en andere hoogwaardigheidsbekleders aan de universiteit ouder mogen zijn dan 65 jaar. Ik verwijs in dit verband naar artikel 21 van het koninklijk besluit van 23 oktober 1967 houdende het algemeen reglement voor de rijksuniversiteiten en de rijksuniversitaire centra, gewijzigd bij koninklijk besluit van 24 september 1971. Dat artikel, waarvan alleen het eerste lid hier van belang is, luidt: « Mogen niet voorgedragen worden om het mandaat van rector, vice-rector, faculteitsdeken of secretaris van de academische raad te vervullen, de leden van het onderwijzend personeel die tijdens de duur van die mandaten de leeftijdsgrens bepaald voor de inruststelling zullen bereiken. »

Daaruit leid ik af dat een rector of iemand die kandidaat is voor de functie van rector en die de leeftijd van 61 jaar heeft bereikt, niet meer in aanmerking kan komen.

De hele verlaging van de pensioenleeftijd aan onze universiteiten brengt mee dat een aantal, wellicht eminente leden van het onderwijzend personeel, in de laatste periode van hun amtsuitoefening niet meer in aanmerking komen voor het opnemen van een hogere functie. Ik heb dit even willen aanstippen omdat het een aspect is dat men misschien niet heeft opgemerkt.

Mijnheer de Voorzitter, ik wil enkele woorden zeggen over hoofdstuk II dat van dezelfde orde is maar minder « stotend ». Ook hierin wordt getracht de gevolgen van een arrest voor de volgende jaren ongedaan te maken door een wettelijke bepaling die wij vroeger al hebben goedgekeurd, te verlengen. Het is dus ook een voorlopige maatregel over de examenreglementen die nochtans voor een groot aantal jonge mensen van uitzonderlijke betekenis zijn vermits zij de voortzetting van de studies determineren. Wanneer deze reglementen in de verschillende universitaire instellingen gelijklopend kunnen zijn, dan ontstaat ten minste de suggestie van dezelfde kwaliteit tussen instellingen en is dit geen punt van concurrentie meer tussen de verschillende instellingen.

Het belangrijkste punt is dat de regering er nog niet in geslaagd is een ontwerp van wet te formuleren dat de gecoördineerde wetten op de academische graden moet vervangen. Dat is geen gebrek of geen zwakte van deze regering. Het is reeds twaalf jaar lang dat elke minister die in de commissie voor het Onderwijs en de Wetenschap wordt geconfronteerd met een deelvoorstel tot verbetering van de wet op de academische graden, aan de senatoren vraagt nog even te wachten omdat de regering een ontwerp voorbereidt dat binnenkort bij het Parlement zou worden ingediend, waarna kan worden nagegaan of het gedane voorstel daarin kadert. Dat is, ik herhaal het, een constante gedurende de jongste twaalf jaar.

Mijn vraag is of de regering uiteindelijk klaar is met een dergelijk ontwerp en wat er de belangrijkste elementen van zijn. Of is het niet het moment om daarover de regering te ondervragen?

Twee merkwaardige artikelen zijn artikel 18, het laatste artikel van hoofdstuk III, en artikel 19, het eerste artikel van hoofdstuk IV. Ik wil hierover enige woorden zeggen omdat ik voorzitter ben van de commissie voor de Infrastructuur die de begroting van het departement van Openbare Werken behandelt en omdat ik de teksten van de artikelen 18 en 19 vergeleken heb met de tekst van het regeerakkoord. Deze twee teksten zijn identiek. Dit is een slechte vorm van wetgeving. Een regeerakkoord is immers niet bestand tegen juridische kritiek.

In een bepaald land hadden de hoofden van de meest belangrijke families eens besloten het land te hervormen, en zich daarover aangeengsloten voor een tijdsspanne van acht jaar. Er werden in het uitvoerend comité twee mensen aangewezen om het akkoord in wetteksten om te zetten. Eén van die leden was de volgende dag al klaar. Hij had het akkoord gewoon verknippt in paragrafen en die artikelsgewijs genummerd. Het akkoord is ter ziele gegaan en het probleem dat men in dat land wilde aanpakken, bestaat nog altijd.

Met de artikelen 18 en 19 van dit ontwerp is net hetzelfde gebeurd. Hoe kan men de kredieten en toelagen die bedoeld zijn in de artikelen 18 en 19, in mindering brengen van de begroting van Openbare Werken? Deze kredieten zullen volgens dit ontwerp in mindering worden gebracht van de uitgaven die door de begroting van Openbare Werken aan het Gewest worden besteed waarin de investeringen gelokaliseerd zijn. De

begroting van Openbare Werken is een nationale begroting, die wordt goedgekeurd door Kamer en Senaat.

Geen enkel artikel van deze begroting stipuleert dat de uitgaven voor investeringen volgens een bepaalde verdeelsleutel aan de Gewesten zullen worden toegekend. Als dat dan toch zo gebeurt, is dat een werkwijze die evenwel nooit werd bekrachtigd in Kamer of Senaat. Als voorzitter van de commissie voor de Infrastructuur zal ik de minister van Openbare Werken daarover, hopelijk dit jaar nog, ondervragen bij de bespreking van zijn begroting, voor zover het voorgelegde ontwerp intussen wet geworden is.

Mijnheer de Voorzitter, ik heb samen met de heren Henrion en Noerens bij hoofdstuk I een amendement ingediend, dat als een overgangsbepaling bedoeld is. Ik zal dit amendement toelichten op het ogenblik dat wij de artikelen bespreken.

Ik heb ook een amendement ingediend bij de artikelen 14 en 15. Aldus geamendeerd zullen deze artikelen providentieel kunnen bijdragen tot de besparingen die de beide ministers zo ijverig tot in het holt van de nacht proberen te vinden. Die besparingen zullen daarenboven op communautair vlak neutraal zijn en zullen gedeeltelijk niet hoeven te geschieden op de begroting van Onderwijs, wat voor de ministers nog een bijkomende opluchting zal zijn. Ook over dat amendement hoop ik straks bij de artikelsgewijze bespreking het woord te mogen voeren. *(Applaus op verschillende banken.)*

M. le Président. — La parole est à M. Moureaux.

M. Moureaux. — Monsieur le Président, l'intervention de notre collègue De Bondt me permettra de rester dans des limites très raisonnables, sur le plan du temps puisque, en fait, l'honorable préopinant, comme on disait jadis au Sénat, a largement développé certains des arguments que je comptais avancer concernant la rétroactivité prévue à l'article 11 du projet, qui soulève indéniablement des objections graves.

Je me réjouis que le Sénat ait envisagé ce matin le renvoi de cet article à la commission de la Justice afin de permettre à celle-ci de donner l'avis sollicité, à juste titre, par M. Van In.

Notre parti estime, en effet, tout à fait inacceptable de demander au législateur, comme le fait le projet, de régulariser, avec effet rétroactif, un excès de pouvoirs de l'exécutif.

C'est bien de cela qu'il s'agit. Le Conseil d'Etat a constaté que manifestement l'exécutif avait utilisé abusivement une loi de pouvoirs spéciaux et a annulé un arrêté numéroté.

Pour réparer l'erreur commise, on fait appel maintenant, de manière pressante, au législateur mis en vacances et jugé superflu, le gouvernement ayant pensé pouvoir gérer ce type de matière par voie de pouvoirs spéciaux et se passer du Parlement et même de sa majorité. Vous conviendrez que c'est, pour le moins, cocasse!

Comme ce n'est pas tout à fait orthodoxe, j'appuie — je l'ai déclaré en commission — le point de vue défendu par M. De Bondt lorsqu'il fait la différence, à mon sens nécessaire, entre, d'une part, la période au cours de laquelle les arrêtés de pouvoirs spéciaux existaient juridiquement, n'étant pas encore annulés, et où, de bonne foi, les institutions universitaires les appliquaient et, d'autre part, la période postérieure à l'annulation par le Conseil d'Etat. Il n'y avait dès lors, bien entendu, plus de règle de droit et la formule, utilisée dans le rapport, sur l'initiative du gouvernement de « mise à la pension, sous réserve qu'une législation, etc. » me paraît tout à fait boiteuse.

La rétroactivité ne peut avoir pour conséquence de couvrir des décisions qui auraient été prises sans aucune base légale ni réglementaire, au mépris d'un avis définitif du Conseil d'Etat disant le droit.

Comme notre collègue De Bondt, j'estime qu'il y a, en l'occurrence, méconnaissance par le gouvernement de l'Etat de droit. Il fallait le souligner.

C'est une raison suffisante pour ne pas suivre la majorité et, si l'article 11 n'est pas amendé, de ne pas voter ce projet.

Sur le fond, j'émettrai brièvement quelques réserves.

Il est évident que l'article 2 du projet visant la mise à la pension d'office du corps enseignant universitaire à 65 ans répond, dans une très large mesure, à nos préoccupations.

Mais, tel qu'il se présente aujourd'hui, le texte me paraît mal rédigé et, de surcroît, ambigu; les travaux préparatoires et notamment le rapport de la commission le confirment surabondamment. Ce texte est tellement ambigu et mal rédigé que je me demande comment finalement il pourra

être interprété à la lecture des travaux préparatoires de la loi, si entre-temps les choses n'ont pas été clarifiées.

Deuxième observation: il me semble que ce projet cherche un peu naïvement — notre collègue M. De Bondt l'a souligné — à atteindre simultanément des objectifs contradictoires. Le texte légal s'en ressent nécessairement.

Vous visez curieusement, dans une seule et même disposition législative, trois objectifs différents, tous trois très honorables, sans doute, mais difficilement conciliables.

Vous voulez faire des économies — cela a été dit clairement par certains — ou permettre aux universités d'en faire. Vous voulez rajeunir les cadres universitaires, préoccupation tout à fait honorable. Mais, en même temps, vous voulez, et cela est également tout à fait honorable, maintenir en activité des professeurs de haut niveau, de niveau exceptionnel, de niveau international, des prix Nobel.

Comme vous ne saviez pas tellement bien quel objectif vous vouliez privilégier, vous avez commencé par déposer un projet qui instaurait le couperet: la mise à la pension à 65 ans, système qui privilégiait donc l'objectif de rajeunissement des cadres. Puis, en cours de route, à la suite d'amendements que vous avez approuvés en commission de la Chambre, vous avez modifié quelque peu votre objectif. Alors qu'il était prévu que tout maintien à titre temporaire pendant un an, à titre exceptionnel, à la demande du conseil de faculté et avec vote du conseil d'administration, était un cas tout à fait exceptionnel et, de surcroît, ne devait entraîner aucune charge financière — puisque le maintien en activité dans ces cas exceptionnels était gratuit —, vous avez tout à coup permis de donner aux professeurs d'université, en plus de leur pension à 75 p.c. du traitement du secrétaire général, un montant maximum de 240 000 francs.

Finalement, ce projet, tel qu'il se présente, est bancal; c'est un projet de bouts de ficelle.

Si vous vouliez atteindre votre objectif, simultanément avec le rajeunissement souhaité des cadres, offrant donc la possibilité à de jeunes chercheurs ou de jeunes professeurs d'accéder au professorat, de trouver enfin un débouché à leurs talents, sans « jeter » en même temps l'expérience, les connaissances de professeurs de grand format, une solution claire aurait été de prévoir un dispositif permettant de conserver, dans des cas exceptionnels, un professeur pour la continuation d'une recherche — je reprends ici un exemple cité par M. Damseaux dans les travaux préparatoires —, un chercheur, un prix Nobel ou un professeur de niveau international, tels qu'il ne serait vraiment pas sérieux de la part d'un petit pays comme la Belgique de se priver de leur concours. Il y avait moyen, me semble-t-il, de trouver un dispositif, avec des garanties de majorités qualifiées dans les conseils d'administration, pour maintenir en fonction, à titre exceptionnel, un tel professeur.

Que faites-vous à la place de cela? Selon moi, le cas de ce prix Nobel, argument qui était votre amendement à la Chambre, n'est pas réglé de manière honorable. On devra recourir à des tours de passe-passe un peu déshonorants pour cette personne qui devra demander, via le conseil de faculté, une dérogation annuelle pour pouvoir continuer — à titre gratuit — l'exercice de son activité.

Le ministre Coens a bien précisé que ce prix Nobel ne serait plus membre des organes universitaires, ne pourrait plus siéger dans les conseils de faculté ni représenter sa faculté au conseil d'administration. Ces conséquences sont claires et résultent des travaux préparatoires. Ce prix Nobel devient donc ainsi une sorte de personnage en marge — je n'oserais pas utiliser le terme « marginal » qui est peu flatteur — et travaillera donc pour rien, c'est-à-dire uniquement pour le prix de sa pension. En outre, il faudra recourir à un subterfuge pas très honorable consistant à lui fournir une activité fictive de façon à pouvoir lui octroyer les 240 000 francs de supplément par rapport à ses 75 p.c. de pension.

Je trouve ce système franchement mauvais et regrette que, partant de bonnes intentions, le projet aboutisse à un résultat aussi médiocre. C'est la raison pour laquelle nous ne pourrions pas vous suivre, monsieur le ministre. Nous nous rendons pourtant compte que les universités doivent résoudre ce problème urgent créé par le vide juridique, dont vous êtes responsable, et il est vrai que le Parlement doit voler à votre secours, mais j'aurais souhaité que cela ne se fasse pas dans la précipitation d'une fin de session et que le Parlement, notamment le Sénat, puisse apporter à ce problème une solution mieux préparée et plus élégante. *(Applaudissements sur les bancs socialistes.)*

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Noerens.

De heer Noerens. — Mijnheer de Voorzitter, sta mij toe bij het begin van dit betoog collega Tyberghien-Vandenbussche te feliciteren voor haar duidelijk en objectief verslag.

Heren ministers, de maatregelen voorgesteld in dit ontwerp vormen slechts een beperkt onderdeel van de onderwijshierarchie van de afgelopen weken en dagen. Dit ontwerp is een poging om de standpunten van de ministers van Onderwijs, vernietigd door de Raad van State, opnieuw te valoriseren. Zo een verplichte valorisatie is meestal — en ik spreek uit ervaring — het gevolg van ondoordachte en onjuiste standpunten ingenomen door raadgevers of van een optreden van lagere besturen die in plaats van gelijkheid en solidariteit, persoonlijk voordeel nastreven.

De heer Van In. — Zeer juist!

De heer Noerens. — Het ontwerp voorziet in een aantal bepalingen om de gevolgen, onder andere de schadevergoeding, van het arrest nr. 25763 van 23 oktober 1985 van de Raad van State te voorkomen, en dit door een terugwerkende kracht van het ontwerp tot 1 oktober 1982.

Deze terugwerkende kracht, die iedere wetgeving hypothekeert en de rechtszekerheid aantast, sluit een veroordeling van België door het Europese Hof voor de rechten van de mens niet uit op basis van de gegrondheid van de retroactiviteit en op basis van de inmenging van de wetgevende macht in de zaken van de rechterlijke macht. Verder wijst collega De Bondt in het verslag inzake de wet van 21 juni 1985 betreffende het onderwijs op de mogelijke bevoegdheidsconflicten tussen de nationale wetgever en de gemeenschapsraden in verband met de wijziging van de pensioenregeling en de vaststelling van de activiteitsperiode van het onderwijzend personeel.

De toekomstige moeilijkheden door het op de helling plaatsen van dit ontwerp en de waarschuwingen omtrent de belangrijke meeruitgaven, die slechts een beperkte doorstroming van jonge kaders mogelijk maken, dienen ons aan te sporen tot voorzichtigheid en tot geleidelijke pensionering van personeelsleden benoemd voor 1 juli 1971. Deze eerlijkheidsoverwegingen en de bedenkingen omtrent de mogelijke nefaste gevolgen voor de normale werking van de universiteiten en universitaire instellingen hebben mij ertoe aangespoord het amendement van collega De Bondt dat ertoe strekt een nieuw artikel 2bis in te voegen, te ondertekenen.

Persoonlijk ben ik voorstander van de verlaging van de pensioenge-rechtigde leeftijd tot 65 jaar, op voorwaarde dat voor de personeelsleden in de nodige overgangsmaatregelen wordt voorzien, die de oorspronkelijke tewerkstellingsovereenkomst slechts op vrijwillige basis na bespreking en uitdrukkelijke overeenkomst tussen werkgever en werknemer, kunnen wijzigen.

De benoemde personeelsleden worden nu het slachtoffer van de ongebreidelde oprichting van kandidaturen, specialisaties en studierichtingen, die de Schatkist enorm veel geld kosten.

Voor een aantal studierichtingen is de studentenbevolking per universiteit of universitaire instelling, naar Europese normen, opvallend klein. Het probleem van de onderbezetting zal in de komende jaren nog scherpere vormen aannemen ingevolge de zorgwekkende demografische ontwikkeling van het secundair onderwijs.

Rationalisatiemaatregelen, zoals interuniversitaire samenwerking en taakverdeling bij het aanbod van studierichtingen vormen de sleutel tot verdere bezuinigingen. Is het wenselijk in verschillende instellingen vertalers en tolken te vormen voor onder andere Arabisch, Chinees, Deens, Portugees en Russisch, met meer personeelsleden dan studenten en dit ten nadele van de talen met een belangrijker bezetting? Deze rationalisatiemaatregelen zullen de onderwijskwaliteit verbeteren, de verdere verspillingen vermijden en door een gunstiger herverdeling de

beschikbare arbeid met toekomstmogelijkheden in de hand werken. Zonder rationalisatiemaatregelen zal de toekomst somber blijven en zullen de moeilijkheden verder opgestapeld worden.

In hoofdstuk II tot wijziging van de wetten op het toekennen van de academische graden en het programma van de universitaire examens, gecoördineerd bij besluit van de Regent van 31 december 1949, wordt de voorlopige regeling inzake examenvrijstellingen verlengd voor het academiejaar 1986-1987 en eventueel voor het academiejaar 1987-1988. Hier zitten wij alweer met een typisch Belgische oplossing van uitstel en verdere onzekerheid aangezien de grondige herziening van de gecoördineerde wetten op de academische graden nog verschillende jaren kan aanslepen en sedert de jaren 60 wordt voorbereid.

Het gelieve de minister een streefdatum op te geven voor de indiening van een wetsontwerp op de toekenning van de academische graden. De bepaling betreffende de financiering van de universitaire investeringen passen in de bestrijding van de overdreven bouwwoede van de universiteiten en verwacht wordt dat de verdere spreiding van de universitaire instellingen wordt vermeden.

Hoofdstuk IV behandelt onderwerpen die werden voorgelegd aan de Schoolpactcommissie, maar uiteindelijk door het verzet van bepaalde politieke families niet werden besproken. Hier rijst het volledige probleem van de fundamentele schoolvrede en van de verdere financieringsmogelijkheden.

Wij zijn bereid het aangekondigde MacKinsey-Van Dyck-verslag af te wachten, maar waarschuwen tegen een ongelijke behandeling van de onderwijsnetten en tegen het eventueel ontnemen van verdere levenskracht van het rijksonderwijs.

Op een ogenblik dat de onderwijsproblematiek in het middelpunt van de belangstelling staat, wens ik van deze gelegenheid gebruik te maken om de aandacht van de ministers te vestigen op een knelpunt.

Het knelpunt heeft hoofdzakelijk betrekking op de besparingsmaatregelen, die met ingang van het nieuwe schooljaar van toepassing worden en die gedurende de jaarlijkse vakantieperiode in leegstaande schoolgebouwen zullen aankomen. Het is volstrekt noodzakelijk dat de ministers van Onderwijs in september een warboel voorkomen en een beroep doen op de hulp van administratie, leerkrachten en ouders om de meest gunstige omstandigheden voor de verdere uitbouw van een kwaliteitsonderwijs te waarborgen. Daarbij moeten ze iedere ondoordachte maatregel vermijden.

Heren ministers, uw verantwoordelijkheid is belangrijk, uw taak is zwaar. Uw grondwettelijke eed verbindt u er echter toe eerlijke inspanningen te leveren voor de toekomst van de jeugd. De jeugd, de ouders en de leerkrachten verwachten geen aarzelingen en zeker geen zwakheden om ons land voor te bereiden op het jaar 2000. Hierbij willen wij helpen door u onze stem te geven voor aanvaardbare voorstellen, die de toekomst vrijwaren en die de onderwijskwaliteit verder garanderen. *(Applaus op verschillende banken.)*

De Voorzitter. — Wij zetten deze bespreking vanmiddag te 14 uur voort.

Nous poursuivrons cette discussion cet après-midi à 14 heures.

De vergadering is gesloten.

La séance est levée.

(De vergadering wordt gesloten te 12 u. 20 m.)

(La séance est levée à 12 h 20 m.)